

Twee exemplaren van één boek

Marco Huysmans

法官狄

RECHTERTIE.NL

© 2012

Mijn verzamelwoede van alles wat met Robert van Gulik te maken heeft begon in 2003. In april van dat jaar werd ik benaderd door Thomas van Gulik om op mijn website bekendheid te geven aan de recente nieuwe heruitgave van de Rechter Tie-verhalen van Ravenberg Pers. Dat was het teken om de website, toen slechts een tiental pagina's, wat serieuzer aan te pakken. Begin juni verscheen de eerste nieuwsbrief, en vervolgens begon ik her en der de boeken van Van Gulik te kopen, zowel Rechter Tie-romans als wetenschappelijke werken.

In de daaropvolgende jaren bleken sommige werken erg moeilijk te vinden te zijn. Eigenlijk had ik geen enkele hoop om bv. een obscuur werkje te vinden dat hij in 1944 in Chungking (重庆 Chongqing) had gepubliceerd over een Chinese monnik die naar Japan ging en daar de *qin*, de klassieke Chinese luit, introduceerde. Deze nieuwsbrief gaat over die uitgave en vertelt hoe ik uiteindelijk niet één maar zelfs twee exemplaren wist te bemachtigen. Twee totaal verschillende exemplaren bovendien: een 'gewoon' exemplaar en een luxe editie met een verhaal.

Tung-Kao

Vanaf 1935 zat Van Gulik op zijn eerste diplomatieke post: de Nederlandse ambassade in Japan. In 1940 stak de storm op in het thuisland maar in Japan was het nog relatief rustig. In zijn dagboek noteert hij (*Een man van drie levens*):

Uiteraard bezocht ik regelmatig Nagasaki om de geschiedenis van onze vroegere Nederlandse nederzetting te bestuderen, die van zo groot belang was voor de Nederlands-Japanse culturele betrekkingen.

Daar ontdekte ik dat er rond 1650 een Chinese monnik [Tung-Kao geheten], die loyaal was gebleven aan de Ming-dynastie, had gewoond; dat hij de Chinese luitmuziek in Japan had doen herleven en bovendien de Chinese studies in het Japan van die tijd sterk had beïnvloed. Ik begon zijn verspreide geschriften en schilderijen te verzamelen, en zette dit werk voort tijdens de vele reizen die ik overal in Japan maakte. (p. 79)

In de jaren daarna komt dit thema regelmatig terug. Van Gulik werkt gestaag verder aan het boek en geeft zowel in Japan als in China lezingen over Tung-kao. Enkele citaten:

Ook werkt hij verder aan het boek over de Chinese monnik Tung-Kao, dat hij later in

het Chinees zou publiceren; het materiaal dat hij over deze monnik verzamelt, gebruikt hij weer als basis voor lezingen die hij houdt. (p. 84)

...
Hij neemt luitles van de luitmeester Kuan en houdt voor een Chinese universiteit een lezing over de monnik Tung-Kao. (p. 84)

...
Terug in Tokyo houdt hij voor de Women's Club een lezing over Tung-Kao en werkt hij weer aan allerlei projecten, waaronder zijn boek over het monteren van rolschilderingen. (p. 85)

...
Ik besteedde mijn meeste vrije tijd aan het schrijven van het eerste ontwerp van een vrij groot werk over de expertise inzake Chinese schilderkunst, en van mijn werk over de Ming-priester Tung-Kao die reeds eerder werd vermeld. (p. 94)

In 1941 verklaart Japan Amerika de oorlog door de aanval op Pearl Harbor en worden alle buitenlandse diplomaten van vijandige naties het land uitgezet. Van Gulik neemt dan een cruciale beslissing:

Toen bekend werd dat de uitwisseling zou plaatsvinden op het stoomschip 'Tatsuta Maru', maar dat we maar één koffer konden meenemen, probeerde ik er de twee manuscripten [Chinees schilderkunst en Tung-Kao] in,

en nog een paar Chinese boekjes die ik wil-
lekeurig had gekozen, teneinde tenminste
nog enige Chinese lectuur bij de hand te
hebben in de onzekere dagen die ons wacht-
ten. Hieronder bevond zich een kleine litho-
grafische editie van een misdaadroman uit
de 18de eeuw, waarin het speurwerk werd
beschreven van de T'ang-staatsman en
meesterdetective Ti Jen-chieh; pas een jaar
later opende ik dit boek. (p. 95)

Het manuscript van zijn werk over Tung-
kao zit dus veilig in zijn koffer. Na een geheimzin-
nige periode belandt Van Gulik in 1943 in
Chungking en werkt daar verder aan het ma-
nuscript:

12-5: 9.30-11 Sun komt aan Tung-Kao ma-
nuscript werken [hij helpt Robert met het
boek dat deze over de Chinese monnik
schrijft] (p. 117)

In 1944 is het klaar om gedrukt te worden. De
biografie vermeldt:

Verder zette ik 's avonds laat mijn studies
voort, vooral het persklaar maken van mijn
werk over de Chinese monnik Tung-kao. Ik
schreef de tekst in het Chinees; Hsü Shih-
ying en Wang P'êng-shêng voegden er [elk]
een voorwoord aan toe, en het boek werd in
1945 gepubliceerd door de Commercial
Press in Chungking onder de titel *Ming-
ch'ao i-sêng Tung-kao-ch'an-shih chi-k'an*
(*De verzamelde werken van de Ch'an (Zen)
meester Tung-kao, een loyale monnik van
de Ming-dynastie*).

In zijn eigen voorwoord deelt Van Gulik mee
dat deze monnik, ofschoon een man van uit-
zonderlijk literair en artistiek talent en van
een nobel karakter, onbekend is in China. In
Japan daarentegen oogste hij grote roem,
en hij stichtte er onder bescherming van To-
kugawa Mitsukuni, prins van Mito, een
nieuwe afdeling van de Ch'an (Zen) School,
die nog steeds bestaat. Van Gulik kwam
Tung-kao's naam voor het eerst tegen in
1936, toen hij een onderzoek begon naar de
geschiedenis van de Chinese luit in Japan,
welke daar door deze monnik bleek te zijn
geïntroduceerd. Zo kreeg hij ook belangstel-
ling voor andere aspecten van Tung-kao's
leven, en wel in die mate dat hij er een ge-
woonte van had gemaakt zijn vakanties bij
voorkeur in plaatsen door te brengen waar
de monnik placht te verblijven. Hierdoor
was hij in staat geweest in Kyoto, Nagasaki,
Osaka en Mito een groot aantal schilder-
ingen, manuscripten en ander materiaal te
verzamelen dat betrekking had op Tung-kao.
(p. 126)

Het in dit fragment genoemde jaartal 1945 is
een drukfout: het boek is uitgegeven in 1944.
De Chinese titel is 明末義僧東臯禪師集刊 en de
moderne transcriptie is *Míng-mò yì-sēng*
Dōng-gāo chán-shī jí-kān. De vijf groepen van
twee karakters betekenen achtereenvolgens:

einde van het Ming-tijdperk – trouwe monnik
– Tung-kao – Zen-meester – verzamelde wer-
ken. Het voorwoord van Van Gulik is te vinden
in paragraaf 5.4 van het gedenkboek *Robert
van Gulik 1910–2010*.

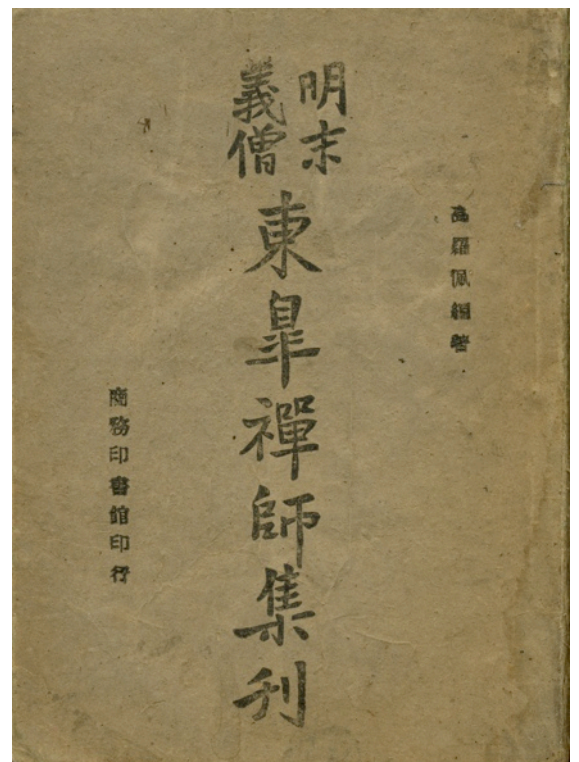
Eerste vondst

De *Tung-kao* is dus uitgegeven in 1944. China
was op dat moment grotendeels bezet door
Japan. De hoofdstad was daarom verplaatst
van Nanking naar Chungking, duizend kilome-
ter verder landinwaarts. Maar ook die stad was
niet veilig. Van Gulik was in 1943 getrouwd en
op 30 september 1944 was zijn eerste zoon ge-
boren, maar het jonge gezin moest regelmatig
de regeringsschuilkelder in omdat er weer een
luchtalarm was. Onder die moeilijke omstan-
digheden was *Tung-kao* uitgekomen.

Dat wetende had ik zo goed als geen hoop ooit
een exemplaar van dit boekje te zullen zien,
laar staan aan mijn verzameling toe te kunnen
voegen. Wie schetst dan ook mijn verbazing
toen ik begin 2010 op een Chinese veilingsite
een onooglijk boekje zag staan dat door Van
Gulik geschreven zou zijn en in 1944 gepubli-
ceerd. Dankzij het inmiddels onmisbare Goog-
le Translate kon ik verifiëren dat het inderdaad
een exemplaar van *Tung-kao* was.

Maar ja, dan zit je met het probleem dat het
boekje wordt aangeboden op een Chinese web-
site. Ik ken geen woord Chinees. De meeste
Chinezen kennen geen woord Engels.

Het eerste mailtje van Sunny (施晔 Shiyè, zie
nieuwsbrief 83) kwam dan ook als geroepen. Al
snel na de eerste kennismaking trok ik de stou-
te schoenen aan en vroeg of ze misschien wilde
bemiddelen in de aanschaf van het begeerde
boekje. Dat was geen probleem, dat deed ze
graag. En over de betaling hoefde ik me geen
zorgen te maken, het was een cadeautje.

En aldus geschiedde. Eind mei 2010 had ik het boekje eindelijk in mijn handen. Gezien de periode en de omstandigheden waarin het verschenen was, zag het er eigenlijk nog prima uit. Een slechte kwaliteit papier, dat wel. Maar wat wil je: geproduceerd in oorlogstijd, in een stad die constant onder vuur ligt.

Leentje

Enkele weken later ging ik in Den Haag op bezoek bij Leentje, ofwel Helena de Vries - Van der Hoeven, co-auteur van *Een man van drie levens*. Ze liet me een aantal items zien uit haar imposante verzameling Gulikiana. Het meest bijzonder was een prachtig origineel exemplaar van de 披戲圖考 (*Pī hū tú kǎo*), de *Erotic Colour Prints of the Ming Period*. Maar een goede tweede was... een exemplaar van de *Tung-kaō*! Een heel bijzonder exemplaar bovendien, heel anders dan het mijne. Het was groter, op Chinese wijze gebonden, en op veel beter papier gedrukt. Bovendien bevatte het een handgeschreven opdracht van Van Gulik aan A.H.J. (Tony) Lovink, de toenmalige Nederlandse ambassadeur in China, gedateerd 23 augustus 1944. Enkele plaatjes van dat exemplaar heb ik mogen gebruiken voor het gedenkboek *Robert van Gulik 1910–2010* (p. 153).

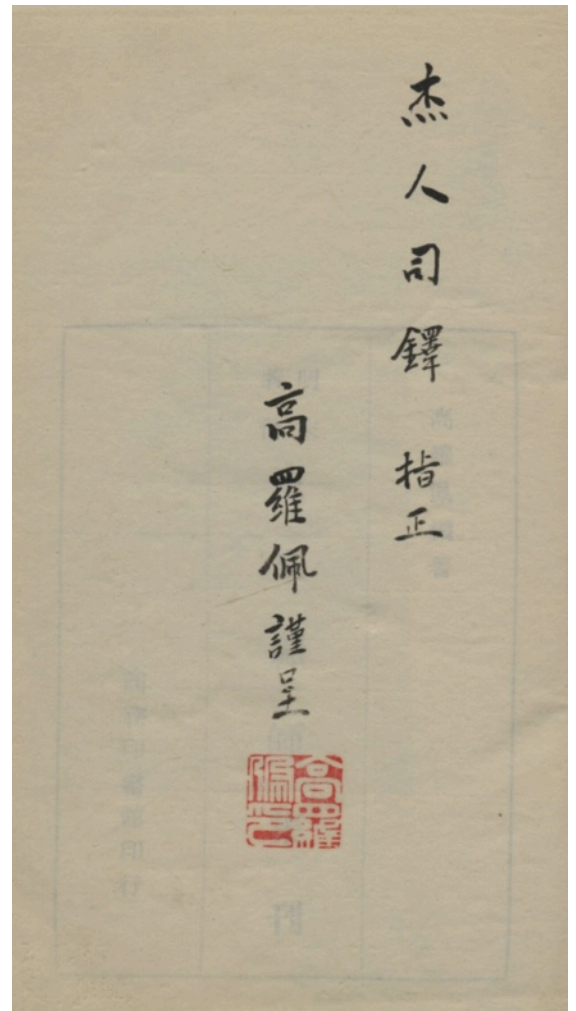

Bekentenis

Helaas is het nu tijd voor een pijnlijke bekentenis. Ik heb me totaal niet gerealiseerd wat het exemplaar van Leentje betekende. Ik nam klakkeloos aan dat het een *one-off* was, speciaal voor zijn ambassadeur gemaakt. Verder dacht ik er niet over na. En bovendien was ik het amper een jaar later alweer vergeten. Ach ja, dat krijg je boven de vijftig.

Een luxe-exemplaar met opdracht

Dankzij mijn slechte geheugen was ik buitengewoon verrast toen ik een aantal maanden geleden in een advertentie op dezelfde Chinese website een exemplaar van de *Tung-kaō* zag dat groter was dan het mijne en op speciaal papier gedrukt. Zoiets had ik nog nooit gezien (dacht ik). Er stonden bij de advertentie diverse plaatjes waaruit bleek dat ook dit exemplaar een handgeschreven opdracht van Van Gulik bevatte. Niet geschreven in het Nederlands zoals de opdracht aan Lovink, maar gekalligrafeerd in het Chinees en afgesloten met Van Guliks persoonlijke zegel. Maar aan wie?

Google Translate kon me niet helpen, want dan moet je eerst de Chinese karakters in digitale vorm hebben. Ik was dus aangewezen op menselijke hulp, mijn redster in hoge Chinese nood. Sunny had natuurlijk geen enkele moeite met de archaische karakters en gaf me de volgende uitleg.

Er staat 杰人司鐸指正 高羅佩謹呈, ofwel *Jiérén sī-duó zhǐ-zhèng Gāo Luó-pèi jǐn-chéng*. Laten we met het eenvoudigste gedeelte beginnen: 高羅佩 *Gāo Luó-pèi* is de Chinese literaire naam van Robert van Gulik en 謹呈 *jǐnchéng* is een uiting van respect. Ook 指正 *zhǐzhèng* is een vorm van respect en nederigheid: het betekent letterlijk iets als "gelieve te corrigeren". Maar aan wie is de opdracht gericht?

Overeenkomst

Dat raadsel kan worden opgelost met behulp van de eerste vier karakters. Daarvan hebben de laatste twee, 司鐸 *sī-duó*, de betekenis *priester*. Maar de eerste twee zijn het interessantst. Laat ik eerst even in herinnering roepen dat de Chinese naam van Rechter Tie als volgt luidt: 狄仁杰 *Dí Rén-jié*. Vergelijkt u het laatste karakter nu eens met het eerste karakter van de opdracht. Inderdaad, dat is exact hetzelfde karakter!

Maar het wordt nog gekker. Het tweede karakter van de opdracht is 人 *rén*. Dat is weliswaar niet identiek aan het tweede karakter van Rechter Tie, maar wel bijna. Als je het rechtse streepje rechtop zet is het precies de linkerhelft

van 仁 *rén*. Daarom is de klank hetzelfde en is de betekenis verwant. 人 *rén* betekent *mens*, en 仁 *rén* is een combinatie van 人 en 二 *èr*, het cijfer twee. De betekenis is *vriendelijkheid of welwillendheid*, een gevoel tussen twee mensen.

Praelatus Honorarius

Dus dit exemplaar van de *Tung-kao* is opgedragen aan de priester 杰人 *Jié-rén*. En daar zou het ophouden voor een leek als ik, maar Sunny is niet voor niets een expert in Chinese culturele geschiedenis. Zij wist precies wie dit was: 方豪 *Fāng-háo*.

Fang-hao werd in 1910 geboren in een Anglicaanse familie maar werd al op jonge leeftijd bekeerd tot het katholicisme. Hij werd gedoopt toen hij elf jaar oud was en ging naar een katholieke school. Hij vervolgde zijn opleiding op het seminarie van St. Paulus in Ningbo waar hij in 1935 tot priester werd gewijd.

Na de oorlog werd hij hoogleraar aan de 輔仁 *Fǔ-rén* Katholieke Universiteit (herkent u het tweede karakter?). Vanwege zijn baanbrekende wetenschappelijke werk op het gebied van de politieke en diplomatieke geschiedenis en de Chinees-Vaticaanse diplomatieke betrekkingen werd hij in 1975 door paus Paulus VI benoemd tot *Praelatus Honorarius*, een soort ere-bisshop. Hij overleed in december 1980.

Voetangels en klemmen

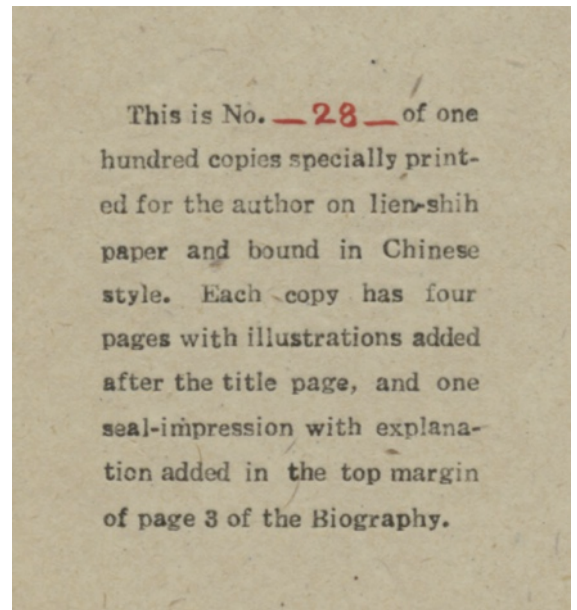
U zult begrijpen: dat boekje moest en zou ik hebben. Maar dat was nog niet zo simpel, zelfs niet met de hulp van de onvolprezen Sunny. Op een gegeven moment leek het te stranden op de eis van de verkoper om in Renminbi betaald te worden. Maar goed, uiteindelijk hebben we alle voetangels en klemmen weten te omzeilen en heeft Sunny het boek alsnog voor

me kunnen kopen. Net op tijd, want zoals ik later hoorde waren er kapers op de kust.

Op 7 maart ging het boek in Shanghai op de post en op 17 maart vond ik het in mijn brievenbus. Ik kreeg bijna een hartverzakking want de verpakking was aan één kant zodanig beschadigd dat de inhoud zichtbaar was. Groot was de opluchting toen bleek dat het de lange reis toch ongeschonden doorstaan had.

Author's edition

Los in het boekje zat een blaadje dat de verklaring gaf voor het bestaan van dit exemplaar en dat van Leentje: Robert van Gulik heeft van de Tung-kao een luxe-editie laten maken in een oplage van honderd stuks.

U leest hier ook dat de luxe-editie wat extra informatie bevat ten opzichte van de gewone versie. Er zijn vier pagina's met illustraties en een afdruk van een zegel met uitleg.

Sunny vertaalt dit als volgt:

I visited Zhi-yuan temple in the autumn of 1941. The Buddhist abbot showed me the golden seal which Dong-gao brought from China. He also presented me with hundreds of seal prints. I put one of these at the top of the page here. Gao Luo-pei writes.

De illustraties zijn ondanks het betere papier van een abominabele kwaliteit. Ik neem ze voor de volledigheid toch hieronder allemaal op in deze nieuwsbrief, met ondertekeningen en de vertalingen daarvan door Sunny. Ten slotte is er nog een plaatje van het colofon met zegel.

東泉禪師木像 (水戶祇園寺藏)

The wooden statue of Chan master Dong-gao
(Preserved in Zhi-yuan temple of Mito)

真歇清了禪師像
(東泉禪師攜往日本)
(水戶祇園寺藏)

The statue of Chan master Zhen-xie-qing-liao
(Chan master Dong-gao brought it to Japan)
(Preserved in Zhi-yuan temple of Mito)

水戶祇園寺(民國三十年) Zhi-yuan temple of Mito (30 years of the Republic of China)

覺浪道盛禪師像
 (東皐禪師攜往日本)
 (水戶祇園寺藏)

覺浪道盛禪師像
 (東皐禪師攜往日本)
 (水戶祇園寺藏)

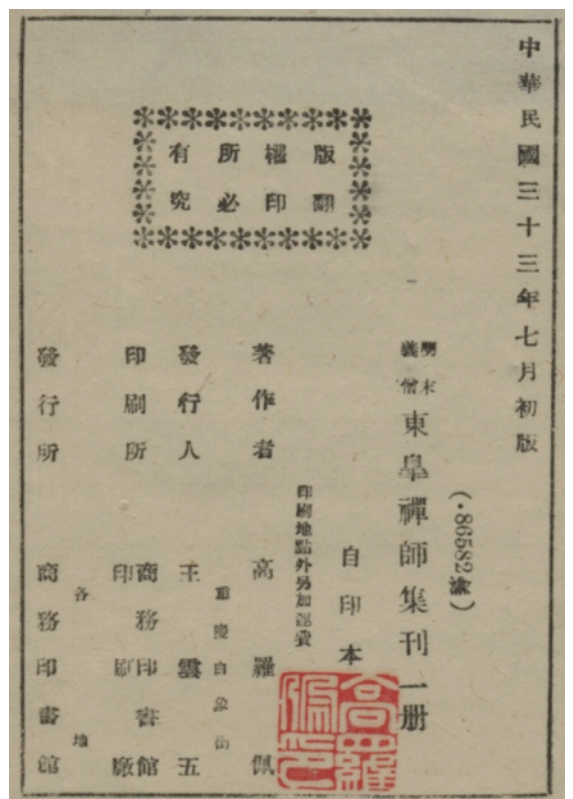
The statue of Chan master Jue-lang-dao-shen
 (Chan master Dong-gao brought it to Japan)
 (Preserved in Zhi-yuan temple of Mito)

大摩大師
 (畫師禪東)

大摩大師
 (東皐禪師畫)

The great master Da-mo
 (printed by Chan master Dong-gao)

高羅佩